

СТАНОВИЩЕ

за Борис Кирилов Стоянов

кандидат в конкурса за доцент по направление 2.2. История и археология (Съвременна история: История на европейската интеграция), обявен в ДВ, бр. 61/2.08.2022 г.

В настоящия конкурс д-р Борис Стоянов е единствен кандидат. Подадените документи, изисквани от нормативната уредба, са изрядни.

Д-р Стоянов завършва като магистър специалност История към Историческия факултет, СУ „Св. Климент Охридски“, след което стартира своята научна кариера със защитата на докторската си дисертация, на тема: „Изграждане на обединена Европа, 1948-1957 г.“. През 2007 г. започва работа като асистент в своята Алма Матер, а година по-късно става главен асистент. Сред студентите той има реномето на взискателен преподавател, но поставя високи изисквания и към себе си като професионалист. Д-р Стоянов е научен ръководител на много дипломиращи се млади колеги и съм свидетел колко всеотдайно работи той с тях.

В конкурса за доцент кандидатът се явява с 19 публикации, от които една монография и 18 статии в научни списания, сборници и поредици. Той също така е автор на учебници за гимназиален етап по история и гражданско образование. Сред другите му професионално изпълнени задачи бих искала да изтъкна участието му в съставянето на няколко сборника. Борис Стоянов също така е член на екипи на повече от 10 научни проекта, които са успешно реализирани.

Развитието на европейската интеграция е дълготраен научен интерес на колегата Стоянов и огромната част от неговите научни изследвания са посветени изцяло на тази тема. Изключение от тази тенденция са две статии, посветени на събития и процеси от първото десетилетие на Студената война, и още две, хронологично разположени в Новото време. В този ред на мисли ще си позволя да му препоръчам за в бъдеще да се посвети на нови и различни изследователски проблеми и теми, защото смятам, че може да допринесе за българската наука.

Монографията: Европа преди Европа: Проектите за Трета сила, Европейска федерация и Съединени европейски щати и тяхната съдба, 1945 – 1949 г.

Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2022 г. е хабилитационният труд на д-р Стоянов. Той използва разнообразни по характер документални публикувани източници; също така са привлечени и богат набор от научни изследвания. Тук е моментът да отбележа, че в увода на „Европа преди Европа“ липсва традиционният историографски преглед, но тезите на отделните автори са отразени добросъвестно в текста; авторът понякога оспорва вече наложени тези, но го прави аргументирано.

Изследването залага на тематичния подход. Структурно решено в 4 глави, т.е. различаващо се от традиционната и дори бих казаха вече тривиална „триглава структура“, то проследява най-ранната фаза на европейската интеграция. Разрушенията и страданията на обществата в Стария континент, преживяни по време на Втората световна война, водят до осмислянето на причините за тях и до убеждението, че трябва да има глобални промени, за да не се повтарят тези трагични събития. Западноевропейските държави започват да осъзнават, че разделението ги прави слаби и неконкурентноспособни на фона на очертаващия се тотален сблъсък между САЩ и СССР и че заедно биха се справили далеч по-добре, отстоявайки изгубените позиции на Европа. На тези факти е посветен уводът, сполучливо озаглавен „QUO VADIS, EUROPA?“. След констатациите на проблемите идва ред на планирането и реализирането на тяхното разрешаване. Идва моментът, в който трябва да се реши дали подходът да е традиционен или иновативен, какъвто в епохата се явява наднационалният модел на интеграция.

Глава първа е озаглавена: „ARBITER MUNDI: Великобритания, Франция и миражът на третата сила“. В началото на втората половина на 40-те години изглежда, че инициатори на интеграцията и изграждането на Третата сила ще бъдат Лондон и Париж още повече, че конценцията за Третата сила е присърце за Великобритания от най-рано. На стр. 25 е изложен следният анализ на възгледите на западноевропейската левица: „Любопитен прочит на усилието за постигане на следвоенно единство дава западноевропейската левица. В разбиранията на лейбъристите, социалистите и социалдемократите за международни отношения континенталната структура не може да бъде нищо друго освен равностепенна на Съединените щати и на Съветския съюз център на просперитет, мощ и влияние. Той няма да допусне връщането към характерния за консерваторите тип реалполитика, защото ще се основава на принципи, а не на груба сила и интереси“. В тази връзка бих искала да предложа за размисъл една различна

перспектива, изложена на страниците на испанския вестник „Ла Вангуария“ през месец септември 1945 г. Страничният, но съвременен коментар на поведението на лейбъристите, изразено чрез външния министър Бевин, е, че той води консервативна по характер външна политика.

Изложението проследява идеите и разнообразните политически и икономически инициативи, които предлагат политици и общественици от двете страни. Явно ябълката на раздора и съответно причината за Провала Европа да се конституира като Трета сила е различното отношение на двете държави спрямо Германия, както и страха от реакция на глобалните супер сили САЩ и СССР.

Глава втора „Идеите за (кон)федерация и движенията за европейско единство“ обръща внимание на „невластовите фактори“, които защитават Голямата инициатива за интеграция. Федерацията се разглежда като удачното решение от много европейски интелектуалци, част от които са свързани със Съпротивата. Борейки се срещу нацизма, тези хора виждат в изграждането на федеративна Европа спасение. След войната те защитават своите идеи и тяхното реализиране чрез създаването на Европейския съюз на федералистите. Т. нар. юнионисти предлагат алтернативен подход за обединение, а именно конфедерацията. Идеините концепции на двете движения обаче не намират достатъчно политически и дипломатическа подкрепа и към 1949 г. все още няма резултат, т.е. реално политическо и икономическо обединение.

Планът Маршал (1947 г.) се явява граничната линия в американското отношение и плановете за обединението на Европа – и съответно трета глава: „Проблемите на европейското единство до плана Маршал“ е посветена на „преди“, а четвърта: „Повече желан отколкото възможен: провалът на американския замисъл Съединени щати“ - на „след“. Тези два основни компонента от монографията проследяват еволюцията в отношението на Вашингтон към обединението на Стария континент. САЩ осъзнават с течение на времето, че Европа може да бъде не конкурент или дори неприятел, а равностоен партньор. Отличени са всички фактори за все по-позитивното отношение на Вашингтон към интеграцията на Европа, сред които дори и търсенето на по-стабилен съюзник срещу Големия враг в рамките на Студената война и евентуалната икономическа полза. Америка добре познава федерализма като модел на управление и е логично да предложи за реализация добре познатата и формула за „съединени щати“. С оглед на реалността тя има самочувствието да я заяви като много успешна. Ясно е

открито, че за САЩ по-важна е икономическата интеграция и в частност митническият съюз, но авторът аналитично представя факторите, които карат европейците да negliжират тази възможност за интеграция.

Заключението „Защо Франция?“ представя неудовлетворението на Париж от случилото се през втората половина на 40-те години и защо тя инициира Началото на реалните интеграционни процеси през 1950 г.

Периодът 1945-1949 г. е времето, в което се търсят механизмите, чрез които да стартира европейската интеграция. Разликите в предложените опции са съществени и това ясно си личи в изложението, което на моменти изглежда като механичен сбор от представени факти и процеси, но това е разбираемо, когато се отчете изключителната хаотичност на епохата.

Поредица статии, с които кандидатът участва в настоящия конкурс, проследяват интеграционните процеси след Римските договори от 1957 г. Логически погледнато, те са обективен анализ на историята на Европейската икономическа общност до 80-те години на 20 век, тъй като всяка от тях е посветена на отделно десетилетие.

Статията: „Европейският съюз в междучасието на българското училище. Европейската интеграция в учебниците по История и цивилизация за 10-ти клас“ определено заслужава специално внимание. Авторът, на базата на опита си като учител в средното образование и изследовател на европейската интеграция, прави критичен анализ на съдържанието на действащите учебници по История и Цивилизации, което се отнася до историята на европейската интеграция през втората половина на 20 век.

В заключение бих искала да кажа, че кандидатът напълно отговаря на минималните национални наукометрични изисквания, няма данни за плагиатство в неговите трудове и всички необходими критерии за неговото израстване в доцент са покрити и налице. С пълна убеденост давам своята положителна оценка и подкрепям д-р Борис Стоянов в конкурса за доцент по Съвременна история.

Ноември 2022 г.

доц. д-р Гергана Алексиева: